

Hegeeqli Muccurooma Egerimma

Leveled

Hadiyyisa

Ku qanannaaxxi hara'mash kitaab Yu.Es.Ay.Di (USAID)eennsi siidamukki diinaxxi hara'matinne, Seev Ze Childreeninne (Save the Children), Losa'n Ministeerinnee Dabuuphphi Giir Giichchi Gassi Losa'n biiro'innee maqirem angejjinne gudaa koobamukko.

2009 H.D

The CC By license lets others distribute, adjust, and build upon this work, for free or commercially, as long as credit is given to the original creation. However, any changes from the original must be indicated.

For more info please refer: <https://creativecommons.org/licenses/>

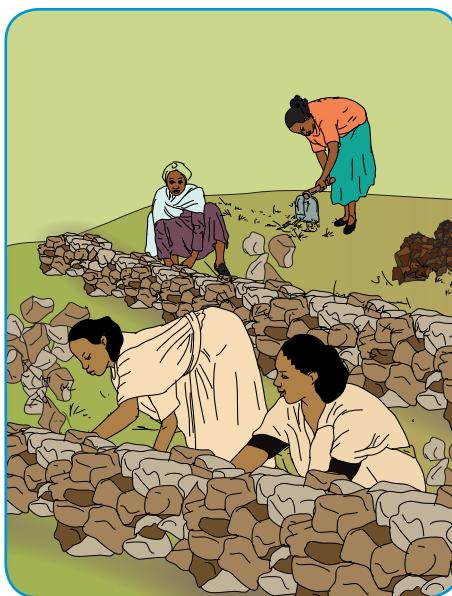

Hegeeqli Muccurooma Egerimma

Baxxanchi 4

Saanti I

Leveled

Losisaanchina/ona Tiissiishsha

Ku hara'mash qanannaaxxi kitaab gudukki horoor sawwit ciilluwwi qanannaaxxi xanato fuu'lisisminnate. Ka kitaaba awwaaxximmiinse gaassinaa ciilluwwa gaafaassimina kitaabo'ommi horoor sawwite caakkisimmi hasisookko. Misilluwwi amadu sawwitennem ciilluwwi maqire atoorarimmi qanannaato fuu'lisoohaannooma qoossimmi hasisa. Losaan kitaabo'ooma qananna'aamaa lasonne xa'michchuwwina dabachcha uwameena xanamuda'e qoossimmi niinnise egeramoothane.

Hegeeqli Muccurooma Egerimma

1. Hegeeqli muccurooma egerimmi hoogimminne afoo hawwi maha?
2. Hegeeg hinkide kolbameena xano?

Usheexxat 1: Hegeeqqi muccurooma bi'issoo luwwa

Muccurooma egarimma dut manni la'oo baxo. Ka baxo mat manchi te'im mat abaroos te'im mat qabale'i manni mateeyyanne ihaa baxeena xanookko. Mat manchi mi'n hegeego te'im olla'a muccureena hooroo araq luwwi yookko. Ka hegeego muccureena hooraa kolboo keeno hinkid egarakkeena xanakkamo? Ku mat hegeegoo olla'a bi'isoo jor shufur luwwik bu'i ihooken mamaha? Nees oos ka keeno erisa xassinaa la'im ni gaginaa ni abaroosinaa lobakata awwaadoohanne.

Heqeeqqi muccurooma bi'isoo keeniise mat ihaa mo'oamookkok awwaadoobe'i jor luwwa barenne waamimmaa qoossakko'n afakko'i beyyi hundanne binnaa'imma. Ku afakko'isa uunjakkam jor luwwi mannaa fooraam diinatee hawwodoo araq hawwo qooccookko. Kido'i beyyonne ciilluwwi lelleenam xanookko. Ka jor luwwa amadu anginnem oosii ciilluwwii hurbaata ituta'n jabonne ubeena xanookko.

Ee hegeegonne yoo keen hundim baxeena xanookkoka mateeyyanne ihaa jor luwwaa shufur luwwaa hundam wixxa'a'akka'a shokkiisimmi te'im barenne waamimmi hasisa. Kido'i bax oo hegeeg erisa muccuraa mishisookko yakkona isoohane. Ooso! Ni hegeeg hinkido'ane? Hegeeg muccurona mateeyyanne baxxaka'a laqqakamonihe? Hara'mamaka'a tiiro mat issakka'a hegeeqi muccuroo'm bikkina gaqqi miniinse ki'isakka'a baximmi minaadab hundinam horem danaamo. Dut beyyonne billi agana ora'a, mine fii'akko'i gogaal shufur luwwa, gaabaa shufur haccaa mat beyyonne tuubakkamo.

Mat mat beyyonne odim feestaalanne itakka'a gatu luwwa karakka'a googonne ubbuusakkamo. Kolli manni odim jooniyyanne aagisaa oot gammalanne bakkiisookko. Ka beyyi hundannem ubbuusakko'i jor luwwi ee hegeego bobaam issookko. Ka bobaam beyyi gadaninne higoo manni lobakata hawwookko. Jor jabbonnem ubookko. Kido'i beyyo wishii gotii xummaatisoo'n higooyyo. Oos odim wishaa gotaa araqa baddookko. Ka bobaam hegeegiinse hafachchinnee wo'inne maroo jor luwwi hundim qooccho hawwi kee'maalla.

Oo keenim dut jabbi manna amadoohaare hakii'm mine marakka'a araq diinate fissakkamo. Jabbiinse ki'ukkok mannim leheena xanookko. Kolli odim leheena mashika'i ihookko. Hee'lakkam hegeegonne ka kuramu keeno laboo keeno afisukku'uuyyi yoo hawwodoo luwwa moo'lakka'a laqqakkamo? Ka keeno erisa qoossitakka'a hegeeqli muccurooma egarimmi gaginaa abaroosinaa uwwoo eroomma danaamisa qoossimmi hundi ammanem awwaadookko.

Er olla'i illina mishisoohanee saninam enje'oohanee ihukkisam xadim hasisooyyo. Dut losa'n minneewwanne oos shume'oo shu'm min yoo beyyo googinne higoo araatum fooshshinne la'ena xanookko. Oo hegeeg hundim biimbe'ii mulli bararoo dut luwwii wixxaal hee'oo beyyoo yimmi xanisiisookko. Oos odim kaka araqa saboo bikkina aagaa shume'ena hasoooyyo. Mat mat beyyonne baarzaaf woro aagaa shume'oo oosim yookko.

Losa'n baxxanchi woriinse firoo luwwii oos uunjoo woraqatii mat beyyonne wixxaal akka'a shokkiisakkoo'n urakkolas oo losa'n min annanni annanni jor fooshii jabbii qooccamoo bu'i iheena xanookko. Ka keeno moo'oo keen hundim egaraa baxu beelas qooccamoo jabbi dut ciilluwvi ooso hawwodoohane. Ee losa'n minem oos lobakat sabeenam xanookko. Jor luwwa ayyi iittoo? Dut beyyonne lehu wishaa aduunaa googonne te'im hegeegonne uunjimmi losamaakkooohane.

Ushexxat 2: Omachchi magaazee'n boba

Maasseebibii Landaayyee hegeeqli ooso. Lamim mat losa'n minenne losamookko. Ixxuwwi lasa'n mine maramoo googone geejji omachcho bitaa'akka'a wixxa'akkam magaazeen yookko. Ka magaaze'n illageenii afareenii haraar goog yookko. Ka googinnem dut manni hundem ballam daba'lamookko. Ka omachcho wixxa'akkam magaazeeniise firoo bob hegeegooma hundam bobisaa uullichchaa afuuchchaa hooroohane. Lamem oosim ka magaazeeniise firoo bobinne lobakat hawwamaakko. Lamim mat ayyaamo kid atooraramukko.

Maasseeb, “Ka googinne higoo manni hundim ka beyyo afoohaare sanee suumee xishshaa’aa amaxxaan higimmi hinka balla gatookkok?” yukko. Landaayye, “Ka qabale’e gassoo awwonsi seeraam googinne kaka uullisoo malaayyi yoo bikkina qoxxaan baximmi hasisookko” yita’a dabatto’o. Landaayyee edda’atem, “Ku gassaan ihu keenii ka omachchi mi’n annichchii a’laqqamaa minaadaphphi xa’michcha mahannem edoo’n gadaa uraakkoo yimmi xanamookko” yito’o. Ihona bagaan ka woshsha moo’oo shiqoo gabalanne yoo awwonsaanina la’insaa hawwi tiramona ni anno’ina kurimmi erane yamaa sawwitenne iitamamukko.

Ka atooraramu woshsha anno’ina kuramaa lasage anno’i atooraraa shiqoo gaba’l awwonsina ka qabale’e yoo omachcho wixxaan’aa magaazeenanne dissoo mancho weeshaa xa’mukko. Ku manchi odim maham baddoo’ne an adilina miqo’o hiinchonne miqaa seeram egeraa daddaroommane bagaan hawwodummi luwwi mahim bee’e yaa dabrukko.

Ka heeqqi minaadabaa googinne higoo araataa hafachcha kolbaa hawwodookkok araqa jor ihu bikkina tochchi beyyo mattaa hasisoo qaraarem awwaaxxitaa baxe yamma ijaajamukko. Ku minaadaba gassoo qabale'i awwonsaan ka omachchi miniinse firoo boboo fooshshi minaadabanne afisu hawwojja qoossamaa lasonne, kaka laboo mulli araqluwwim yoo'isa mateeyanne haraarisa atooraramukko.

Ka keeniinse illage ihoo hawwi ee qabale'enne yoo daajenne labakat jor luwwa uunjoo manni yoo'isa qoossamukko. Ku uunjakkam jor luwwi hundim ee daajje kolbaa mannannee fooraam diinatennee afisukkuuyyi yoo hawwojja ciimo'oo moo'oo danaam sawwittuwwa annannichchome kuramukko. Ka annanni issamu keenome hinkid tirakkamda'em googo kuramukko. Ka hawwo sholliisimmina afuuru googiinse luxxan ihukkokim miniinsee hegeegiinsee wixxa'a'akka daajjene uunjakkam dut jor luwwi hundim daajji wo'o araqa kolbaa mannaa fooraam horaa jabbisukkisa qoossamukko.

Ka hawwo sholliisamubeelas afoo hawwii ciimo'ii lobakatihu bikkina qaqqisonne minaadaba weeshamaa atoorassimina iittamamukko. Gundi ammane weeshimminam iittamamaa balla amadamukko. Ka amadakko'i ayyaamo dummichchina hinc oo sawwitee afukki hawwoo fintamaa kitaabamaa gudisamukko.

Ka dumichchina amadakko'i balla minaadab wixxaan waarakko. Dumichcha awwonsaanchim waaru manni wo'maa waarakkisa dummu mannina kuraa lasage, dummichcha asheerukko. Dummichchika horoor woshsha kuraa oo hegeegonne yoo daajji hinkid kolbameena xanuda'e caakkisukko. Afu hawwoo ciimo'oo erisa caakkisaa kurukko. Mulli awwonsaa'n tuttuwwim gatu luwwa haraassita'a edda'a hincaa'lo'o. Ka hincu luwwannem dummichchi manni erisa atooraronam ammane uwamukko. Dummichchi manni kor kore ixxi biq sawwite wocukko. Afu hawwojja ciimo'oo fintamaa kuramukko. Manoom attoraru horoor sawwitee hincu hawwojja qoossamaa lasage, ka hawwoo ciimo'oo gatisimmina issimmi hasisoo luwwa annanni issamukko.

Oo keenim luxxek annannichchi miniinse firoo haccaa shufur luwwaa hundam daajjenne uunjimma urimma. La'mek, lehu fooraam diinate barenne waammimma. Saxxek, hagayyi agana diris aanshaa massona yakka'a hacca dirisanne lubimma te'im aagisimma urimmaa yoohan ihaa hincukko. Ka dummichchi iittamaa aa'u sawwite gindoo baxo baxu keen hundim guzumo'o miqamona iittamamaa dummichchooma guullamukko.

Ka doollene hegeego kolbaa hawwodukkuuyyi yoo luwwiinse mat doomaa mutaanoo bachchakka'a uulla leexa'isimma. Neese eddechcha edde'noo'n lex'a'i inkaa biir beyyonne affullumata'n mah macceesamoo? Eelliinchi shokkiisookko. Qiidim qiidoonko. Jabbim amadoonko. Leexa'u manna hafachchi, xeen, eelliinchii qiidii jorisa xissiiseena xanookko. Orachcho ifisoo luwwa edde'uta'n hawwodoo luwwi hundim gaassaa afookkok te'im aphphisookkok hanenne yoo eddechcha bagaan manni orachchoyyo. Mannika ha'n omachcho afoobee'i bikkina afeena xanoo hawwim gabbeen ihookko.

Ushexxat 3 : Dirisa ho'lamimmina dichchira murimma

Ka keen gatisimmina issakkam qooroom yookko. Ixxuwwam awwonaa yoohaannonne moo'immi awwaadookko. Orachchi leexa'oohaare eddechchinne ambinaa hawwodoo luwwiinse egandoommisam uulli leexa'oohaare mutaano kaansaa dirissii hafachchii hanenne yoo buchcha aanshaa agoobee'isa hoolleena xannoommo. Fooraam diinat hixe murugisaa itulas diris buchcha sholle'aallannem agoo bikkina buchchi hanenne yoo mutaano fooraam diinat murugisaa itoo bee'isa egarimma. Awwaadina murakko'i mutaano bikkoo mulli haqqa kaasimma. Kaasakko'okam egerakka'a abooyymaa awwonakka'a li'isimaa qoossimma.

Mutaanoo doomaa hawwodoo dut diina'i luwwi
yoo bikkina egarakkam googoo duuhaa la'akka'a
awwaaximma. Diris buchcha aanshaa massoo bee'isa
abuulli beyyo egarimmi qorooma la'oo manna
xa'makka'a sawwite aa'immi araqa danaamo. Sagad
beyyo abuullakkam ammane diris aad agaa massoo
bee'isa dufaachcha abuullimma.

Ee dufaachcha abullakko'i boohe'enne wo'i aagaa
leeroo bikkina aanshaa massoo bee'isa egadookko.
Ku keen hundim uilli asiraa sibaarii buxoomii afisoo
hawwoo ni hegeego hee'immina liiransonaa fooraam
diinat li'aa adoo buuroo uwrona hurbaatim er misha
amadaa atoota sidimmina ka keeno qoxxisakka'a
baximma horem xadimmi hasisooyyo. Tiir danulas
sibaarii buxoomii bee'aa er heechchii godpii waaroookko.
Ku keen angannee tiironnee yoo keen ihu bikkina
qoxxinnaa baximmii yakimmii hasisa. Illageen mutaanii
doomii buchchi agameena hooraa ullika harishooma
egeroo'isa moo'naammo.

Mulli awwaad odim hegeegonne yoo hafachchi woro’l wo’i yoo aashaalloom bee’oo bee’isinam mutaan siidisoo awwaad araqaa. Ayyara yoo wo’i hafachchanne binnaa daba’loo bee’isa mutaan hafachcha egadaatii wo’om wixxaan’aa amadaa hegeego siggisookko.

Hafachchi siggim odim heegeeg asiroo bee’isa hooraa manninaa diinatinaa hara’moo ayyar hee’ona issookko. Ka’isinne mat mullaaninne shiinnaatamoo’isa issookko.

Kido’i er hegeeg odim lobakat doolle hawwodoo luwwi qooccamoo’n mat mullaaninne shiinatamaatii bakke’amaatii hee’ona makkoo duuha’a haraassooohane. Manchi beet kakee’n lambe’enne yoo edamcha ixxi mixanina awwaaxxeena yaa jorisa bagaagaa lambe’enne aagulas afoo hawwi horem lobakata. Hundem mannim ka keeno xishshaa moo’immi erane. Iina mah hawwisaate yakka’ a bi’isakko’i luwwa kee’maallisa yakakka’ a dabarakkeena lobakat ammane hawwisukkuuyyi moo’naamo. Kido’aanina Hadiyyi heesse’oo hees yookko. “Afuurakka’ a saqalakko’i luwwa uullakka’ a dilliisakeena hawwisookko.”

Dabari Iyyoosena, “Higu ammane usheexxatina losa’n min xufamukki ammane iyyanni abbaayo xa’menna iyyummannem haxuulla marummo. Ee qabale’e muraa higoo googo baxakeena uulla doozerinne abuullakka’a hegeeg hundam buchchi ambaakko. Uulla asir fira daajjii bu’ii xoo’aa kee’maalli hawwi qooccamaakko. Iyyanni abbaay beet wo’o eebeena hallichchoo jaarkaanaa amadaa qee’l beyyo dara fira marukkok hiimo lar mine aagoo ammane dab’laa waarukko” yaa kurukko.

Iyyoose Dabarina, “Ku hawwi qooccamona issu mashika’i ma ihuda’e macceessi luwwi yoo?” yito’o. Ixxim dabaraa, “Ee hegeegonne hee’u mutaano manni bachchaa shokkiisaatii fooraam diinatim murugisaa hixe itu bikkina uulli gogaa wo’im xoo’aa manna buxoom amadaakko” yukko. Iyyoose dabatta’a, “Ni hegeegim hawwodamaa kidoo’i hawwi afoo bee’isa haqqa kaansaa buchcham egellaa hee’immina niyyano’oo amo’oo endaa soqamimmi hasisookko” yito’o.

Wo'o danaamisa amadimmi araq qoorooma. Wo'i fooraam luwwi hundinam awwaadoohane. Wo'oo yimmi fooree yimmi ihukkisa hundem mannim qoossimmi erane. Uulla abuullakka'a hurbaata wixakka'a atootakkamokim xeen ga'naa buchcha qufisoohaarette. Mutaan aalo'isa li'ookkok, hix mutaa fooraam diinat fikkaannookkok wo'innette. Manni hundim itoo luwwa sarookkokii agaa xeebo murookkokii wo'innetti ihukkis ayyenam la'amaakkooohane.

Daajje qoqqobakka'a elektiriika buqaa'oo malaayye siidakamok wo'iinsette. Uulli hane yoo daajje, dambalannee cambalaqannee hee'oo xigo la'akkam bee'i dut fooraam luwwim hee'ookkok wo'i woronne yoo luwwa itaa agaa ihukkisam qoossim hasisookko. Ka hundam mateeyya issinaa moo'noomaare wo'i bee'e fooram luwwi hee'ena xanooyyo yakkam woc hanqi ihukkisa xassinaa lanqoommo. Neeso'i hee'noom hegeegonne yoo wo'om qoxxinaa egarimmi uwwoo eroomam la'immi hinkid egarimmii abooyimmii hasisooda'em attorallaa soqqamimmii horem danaam qoorooma.

Manchi beet hee'o hegeegonne yoo araq qooccamchi luwwinne hincaakkoo edamchi yoohanne. Ka keeno hawwodeena te'im axiseena yoo googim araqaa haraara. Lachchi bee'aa hoffi luwwinam awwaaxxeena yaa qeera'l doollina awwaadoo qooccam hane yoo luwwa bi'iseena xanoo googim duta. Kido'ne'i goeginne afisoo ciimo'i, ee qooccanne yoo luwwa hawwodeenaa bi'iseenaa xanoo'is la'amaakkooohane.

Mat manchi hegeego yoo wo'onne kaame'e aanshaa jor luwwa aagona issuta'n ee wo'o ago fooraam diinatenne, wo'i woro hee'oo annanni annanni wic fooraam luwwiinse ka wo'o awwaaxxoo mannanne afoo hawwi kee'maalla. Mullek odim, manni hee'oo hegeegonne hafachcha kolboo gaaza, te'im marzaam luwwa dunakkota'n oo hegeeg hundim jor fooshsha qooccaa dut hawwodoo jabonne manni ubbona isso bikkina hundem mannim kido'i jor baxo baxoo keeno sogaa dabarimmi hasisoohane.

Hegeeg muccurimminne egerimmaa yimmi hegeego kolbaa manni heechchina makko bee'i luwwiinse hoo'lamimma. Mat heegonne manni heechchina hasisoo luwwi haqqi, ayyar, hegeego kolboo luwwiinse egerimmi, uulli lex'a'oo bee'isa hixinnee haqqinnee ambamo'isa issimmi, wo'o kolbo luwwiinse egerimmi lob shuma afakko'i beyyonne hundannem shume'imma urimmi hasisookko.

Diinat hixe murugisaa dirisi aanshaa massona issoo bee'isa egadimma. Haqqa uulli leex'a'oo bee'isa kaasimma. Minneewiinse fissakkam haccaa hucaa, itakka'a gatoo luwwa te'im hurbaat gudisakku'uuyyi gata afakko'i beyyuwwanne uunjjimmi jabbina higisaa uwwoohane. Kanniinse gatimmina haccaa hucaa bare hinakka'a waammimmi hasisookko. Hegeegonne manni heechchina naasichchi ihoo luwwi hundam hoo'lamimmi araqa hasisookko. Mat manchi te'im mat mi'n abaroos ixxi mi'n hegeeg xale'e muccurooma egerimmi ihoo'n hegeegonne hee'oo manni hundim tiiro matissaa hegeeqli muccurooma egerimmi hasisa.

Qanannaaxxi Lasaqqi Xa'michchuwwa

- I. Hanaan qananaa'lit qanannaato shooto'i issitaa wooron yoo xa'michchuwwina dabachcha uwwe.
- Hegeego egerimmaa yimmi mayyimma?
 - Hegeeqli muccuroomaa yimmi mayyimma?
 - Hegeeqli muccurooma egerimmaa yimmahe?
 - Hegeeqli muccurooma egerakkam bee'i hegeeg mannanne mahawwo afiseena xanoo?
- II. Ka sagalluwwina labaqamoo sagalluwwa uwwe.
a. egerimma	c. lubimma
b. muccura	d. tu'atimma
- III. Ka wooron yo keenina gereero'i sagalluwwa siide.
a. atoorarimma	d. ciimo'o
b. leexa'a	e. dummichcha
c. murugisimma	

